

U C H W A Ł A
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 23 listopada 1990 r.

Regulamin Senatu

Opracowano na podstawie: tj. MP z 1993 r. Nr 20, poz. 198, z 1994 r., Nr 30, poz. 244, z 1995 r. Nr 29, poz. 333, z 1996 r. Nr 13, poz. 150, Nr 40, poz. 391, Nr 67, poz. 630, z 1997 r. Nr 57, poz. 552, Nr 82, poz. 794, Nr 86, poz. 862, z 2000 r. Nr 4, poz. 58.

Dział I
Przepisy ogólne

Art. 1.

1. Obowiązki i prawa senatorów oraz warunki wykonywania mandatu wynikają z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z przepisów ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora.
2. Regulamin Senatu określa szczegółowe obowiązki i prawa senatorów związane z organizacją wewnętrzną i porządkiem prac Senatu i jego organów, sposób wykonywania konstytucyjnych i ustawowych obowiązków organów państwowych wobec Senatu oraz tryb udzielania obywatelom informacji.

w art. 1 ust. 3 skreślony

Art. 2.

Senatorowie w swojej działalności kierują się dobrem Narodu i własnym sumieniem.

Art. 3.

1. Senat podejmuje uchwały zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów, o ile przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ustaw lub Regulaminu Senatu nie stanowią inaczej.
2. Przepis ust. 1 stosuje się przy głosowaniu wniosków formalnych.

art. 4 skreślony

Dział II
Organy Senatu

Art. 5.

Organami Senatu są:

- 1) Marszałek Senatu,
- 2) Prezydium Senatu,
- 3) Konwent Seniorów,
- 4) komisje Senatu.

Art. 6.

Prezydium Senatu tworzą Marszałek i trzech wicemarszałkowie.

Art. 7.

1. Senat wybiera Marszałka spośród kandydatów zgłoszonych przez co najmniej 10 senatorów, w głosowaniu tajnym, podejmując uchwałę bezwzględną większością głosów.
2. Jeżeli w głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości głosów, przeprowadza się kolejne tury głosowania z kolejnym wyłączeniem kandydata, który uzyskał najmniejszą liczbę głosów. Przy równej liczbie głosów o wyłączeniu decyduje losowanie. Jeżeli w ostatniej turze głosowania żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, procedurę wyboru powtarza się.
3. Odwołanie Marszałka odbywa się na wniosek co najmniej 34 senatorów, w głosowaniu tajnym, bezwzględną większością głosów ustawowej liczby senatorów.

Art. 7a.

1. Senat wybiera wicemarszałków spośród kandydatów zgłoszonych przez co najmniej 10 senatorów, w głosowaniu tajnym. Każdy senator na karcie do głosowania oznacza nazwisko jednego kandydata. Za wybranych uważa się trzech kandydatów, którzy uzyskali największą liczbę głosów. W razie uzyskania tej samej liczby głosów przez trzeciego i czwartego kandydata, głosowanie na tych kandydatów ponawia się.
2. Do odwołania wicemarszałka stosuje się odpowiednio art. 7 ust. 3.

Art. 8.

1. Marszałek Senatu:
 - 1) stoi na straży praw i godności Senatu,
 - 2) reprezentuje Senat,
 - 3) prowadzi sprawy z zakresu stosunków z Sejmem,
 - 3a) ustala plan pracy Senatu, po zasięgnięciu opinii Konwentu Seniorów,
 - 4) zwołuje posiedzenia Senatu,
 - 5) ustala projekt porządku obrad po zasięgnięciu opinii Konwentu Seniorów,
 - 6) przewodniczy obradom Senatu i czuwa nad ich przebiegiem,
 - 6a) zarządza drukowanie ustaw uchwalonych przez Sejm, projektów ustaw i uchwał oraz innych druków senackich i doręczenie ich senatorom,

- 7) sprawuje nadzór nad terminowością prac Senatu i jego organów,
 - 8) sprawuje nadzór nad pracami komisji senackich i zleca im rozpatrzenie określonych spraw,
 - 9) zwołuje posiedzenia Prezydium Senatu, przewodniczy obradom i kieruje jego pracami, **w art. 9 pkt 1 i 2 skreślone**
 - 10) zwołuje Konwent Seniorów i przewodniczy jego obradom,
 - 11) czuwa nad wykonywaniem wobec Senatu, organów Senatu i senatorów konstytucyjnych i ustawowych obowiązków przez organy państwowe i samorządu terytorialnego podporządkowane im jednostki oraz inne obowiązane podmioty,
 - 12) dokonuje ocen wykonywania przez organy państwowe i samorządu terytorialnego obowiązków wobec Senatu, organów Senatu i senatorów oraz przedstawia te oceny senatorom,
 - 13) udziela senatorom pomocy w wykonywaniu mandatu i podejmuje, na ich wniosek, odpowiednie środki zmierzające do załatwienia przedłożonych spraw,
 - 14) sprawuje pieczę nad spokojem i porządkiem na całym obszarze należącym do Senatu,
 - 15) ustala projekt budżetu Kancelarii Senatu po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu, Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich, a w zakresie opieki nad Polonią oraz Polakami za granicą także Komisji Spraw Emigracji i Polaków za Granicą, oraz nadzoruje wykonanie budżetu,
 - 16) nadaje, w drodze zarządzenia, statut Kancelarii Senatu po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu oraz Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich,
 - 17) powołuje i odwołuje Szefa Kancelarii Senatu po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu oraz Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich,
 - 19) podejmuje inne czynności wynikające z Regulaminu Senatu.
2. Marszałek Senatu wykonuje także inne zadania przewidziane w Konstytucji i ustawach.
 3. Marszałek Senatu podpisuje w imieniu Senatu pisma do adresatów zewnętrznych.
 4. Marszałek Senatu może upoważnić senatora lub grupę senatorów do wykonywania określonych czynności.

pkt 18 skreślony

Art. 9.

Prezydium Senatu:

- 3) dokonuje wykładni Regulaminu Senatu po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich,
- 4) zleca komisjom rozpatrzenie spraw w określonym zakresie,
- 5) ustala zasady organizowania doradztwa naukowego na rzecz Senatu i jego organów, powoływania doradców oraz korzystania z opinii i ekspertyz,
- 6) czuwa nad wykonywaniem przez senatorów ich obowiązków,
- 7) opiniuje sprawy wniesione przez Marszałka Senatu,

8) podejmuje inne czynności wynikające z Regulaminu Senatu.

Art. 10.

1. Porządek dzienny i termin posiedzenia Prezydium Senatu ustala Marszałek Senatu.
2. W posiedzeniach Prezydium Senatu biorą udział z głosem doradczym Szef Kancelarii Senatu oraz osoby zaproszone przez Marszałka Senatu.
4. Z posiedzeń Prezydium Senatu sporządza się protokół, który podpisuje Marszałek Senatu. Protokół stanowi jedyne urzędowe stwierdzenie przebiegu posiedzenia Prezydium i jest dostępny dla wszystkich senatorów.
5. Prezydium Senatu podejmuje uchwały lub inne decyzje większością głosów. W przypadku równej liczby głosów decyduje głos Marszałka Senatu.

Art. 11.

1. Wicemarszałkowie Senatu:
 - 1) przewodniczą w zastępstwie Marszałka obradom Senatu,
 - 2) sprawują w zastępstwie Marszałka powierzone przez niego funkcje.
2. Podczas zastępowania Marszałka, na wicemarszałkach ciąży obowiązek oraz przysługują im prawa Marszałka wynikające z Regulaminu Senatu.

w art. 10 ust. 3 skreślony

Art. 12.

1. Komisje Senatu są organami powołanymi do rozważania i opracowywania spraw z własnej inicjatywy oraz przekazanych im przez Senat, Marszałka Senatu lub Prezydium Senatu.
2. Komisje w ramach swoich kompetencji rozpatrują i przedstawiają Senatowi sprawozdanie dotyczące ustaw uchwalonych przez Sejm.
3. Komisje zajmują również stanowisko co do prawidłowości wprowadzania w życie i sposobu wykonywania ustaw.
4. Komisje w porozumieniu z Komisją Regulaminową i Spraw Senatorskich mogą opracowywać regulaminy swojego działania.

Art. 13.

1. Senat powołuje komisje stałe do określonego rodzaju spraw oraz może powołać i rozwiązywać komisje nadzwyczajne do realizacji określonych zadań.
2. Przewodniczących i członków komisji wybiera i odwołuje Senat.
3. Marszałek Senatu z inicjatywy własnej lub Prezydium Senatu, a także na wniosek co najmniej czterech przewodniczących komisji zwołuje posiedzenie przewodniczących komisji Senatu.
4. Posiedzenia przewodniczących komisji Senatu służą koordynacji współpracy

w art. 12 ust. 3a skreślony

między komisjami, wskazywaniu potrzebnych inicjatyw ustawodawczych oraz rozpatrywaniu innych spraw przedstawionych przez Marszałka, Prezydium Senatu lub przewodniczących komisji.

Art. 14.

1. Projekty uchwał w sprawie powołania i rozwiązania komisji, a także ustalenia ich składów przygotowuje i przedstawia Senatowi Komisja Regulaminowa i Spraw Senatorskich.
2. Projekty uchwał w sprawie powołania i odwołania przewodniczącego komisji Komisja Regulaminowa i Spraw Senatorskich przygotowuje i przedstawia Senatowi na wniosek odpowiedniej komisji, z zastrzeżeniem ust. 3.
- 2a. Do projektów uchwał, o których mowa w ust. 1 i 2, nie stosuje się przepisów działu IX.
3. Z wnioskiem o odwołanie przewodniczącego komisji może wystąpić także Marszałek Senatu z własnej inicjatywy lub na wniosek Prezydium Senatu.
4. Wnioski w sprawie powołania i odwołania przewodniczącego komisji opiniuje Konwent Seniorów.

Art. 15.

1. Ustanawia się następujące komisje stałe:
 - 1) Gospodarki Narodowej,
 - 2) Kultury i Środków Przekazu,
 - 3) Nauki i Edukacji Narodowej,
 - 4) Obrony Narodowej,
 - 5) Ochrony Środowiska,
 - 6) Praw Człowieka i Praworządności,
 - 7) Regulaminową i Spraw Senatorskich,
 - 8) Rodziny i Polityki Społecznej,
 - 9) Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
 - 10) Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej,
 - 11) Spraw Emigracji i Polaków za Granicą,
 - 12) Spraw Zagranicznych i Integracji Europejskiej,
 - 13) Ustawodawczą,
 - 14) Zdrowia, Kultury Fizycznej i Sportu.
2. Przedmiotowy zakres działania komisji stałych określa załącznik do Regulaminu Senatu.

Art. 16.

1. Konwent Seniorów jest organem zapewniającym współdziałanie klubów senackich i kół senackich w sprawach związanych z działalnością i tokiem prac Senatu.

2. Konwent Seniorów tworzą: Marszałek, wicemarszałkowie oraz senatorowie - przedstawiciele klubów senackich oraz przedstawiciele porozumień, o których mowa w art. 20a ust. 5, a także klubów parlamentarnych jeżeli skupiają co najmniej 7 senatorów.
4. Konwent Seniorów wykonuje swoje zadania poprzez:
 - 1) opiniowanie projektów porządku obrad Senatu,
 - 2) opiniowanie planu pracy oraz wypowiedzanie się w sprawie terminów posiedzeń Senatu,
 - 3) wskazywanie potrzebnych inicjatyw ustawodawczych,
 - 4) rozpatrywanie oraz przedstawianie wniosków w sprawie sposobu prowadzenia dyskusji lub obrad Senatu,
 - 5) rozpatrywanie innych spraw przedstawionych przez Marszałka Senatu, Prezydium Senatu lub przedstawicieli klubów i porozumień, o których mowa w art. 20a ust. 5.
5. Konwent Seniorów zwołuje Marszałek Senatu z inicjatywy własnej, Prezydium Senatu lub na wniosek klubu albo jednego z porozumień, o których mowa w art. 20a ust. 5.
6. Do posiedzeń Konwentu Seniorów stosuje się odpowiednio przepisy art. 10 ust. 1-4.

Art. 17.

1. Senat wybiera ze swego grona od sześciu do ośmiu sekretarzy Senatu. Wybór odbywa się łącznie, chyba że Senat postanowi inaczej.
2. Sekretarze Senatu prowadzą listę mówców i protokoły posiedzeń Senatu, dokonują obliczenia wyników głosowania i pełnią inne czynności zlecone przez Marszałka Senatu.

Dział III

Obowiązki i prawa senatorów

Art. 18.

1. Senatorowie przed objęciem mandatu składają na pierwszym posiedzeniu Senatu ślubowanie według rotacji obowiązującej senatorów.
2. Senator nieobecny na pierwszym posiedzeniu Senatu składa ślubowanie na najbliższym posiedzeniu, w którym bierze udział.
3. Prezydium Senatu rozpatruje sprawy senatorów, którzy odmówili złożenia ślubowania albo nie złożyli ślubowania w terminie 3 miesięcy od pierwszego posiedzenia Senatu. Po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich Prezydium Senatu stwierdza, czy przyczyny niezłożenia ślubowania wskazują na uchylanie się od jego złożenia.
4. Po złożeniu ślubowania senatorowi wydaje się legitymację senatorską.

Art. 19.

1. Senatora obowiązuje obecność i czynny udział w posiedzeniach Senatu oraz organów Senatu, do których został wybrany.
- 1a. Senatorowie mogą zwracać się do Marszałka Senatu lub Prezydium Senatu o rozpatrzenie określonych spraw przez Senat lub komisje senackie.
2. Senatorowi uczestniczącemu w posiedzeniu nie wolno uchylić się od udziału w głosowaniu. Głosować wolno osobiście.
3. Senator nie może bez ważnych powodów uchylić się od przyjęcia funkcji w organach Senatu.
4. Senator ma prawo do stałej pomocy Kancelarii Senatu.
5. Senator sprawozdawca wniosków połączonych komisji obowiązany jest do reprezentowania Senatu w toku prac nad rozpatrywaniem uchwał Senatu przez komisje sejmowe. W sytuacji gdy przyjęcie uchwały Senatu nie jest poprzedzone posiedzeniem połączonych komisji, obowiązek reprezentowania Senatu ciąży na jednym ze sprawozdawców komisji wskazanym przez ich przewodniczących.
6. W przypadku zaistnienia przeszkody uniemożliwiającej senatorowi sprawozdawcy udział w posiedzeniu komisji sejmowych, przewodniczący komisji senackich, o których mowa w ust. 5, wyznaczają innego senatora, który będzie pełnił obowiązki sprawozdawcy.

Art. 20.

1. Senator może być członkiem nie więcej niż dwóch komisji stałych, a także może brać udział w pracach innych komisji, lecz bez prawa głosowania.
- 1a. Senator pełniący funkcję ministra albo sekretarza stanu nie może być członkiem komisji senackiej, której przedmiotowy zakres działania pokrywa się z zakresem działu administracji rządowej, w którym senator zajmuje jedno z wymienionych stanowisk.
2. Senator ma obowiązek zgłosić swoją kandydaturę przynajmniej do jednej komisji stałej.
3. Za zgodą Prezydium Senatu senator może być członkiem więcej niż dwóch komisji.

Art. 20a.

1. Senatorowie mogą tworzyć w Senacie kluby senackie lub koła senackie zorganizowane na zasadzie politycznej.
2. Klub tworzy co najmniej 7 senatorów.
3. Koło tworzy co najmniej 3 senatorów.
4. Senator może należeć tylko do jednego klubu senackiego lub koła senackiego.
5. Kluby senackie lub koła senackie mogą na zasadzie wzajemnych porozumień ustanawiać wspólną reprezentację w Konwencji Seniorów.
6. Senatorowie mogą tworzyć w Senacie zespoły zorganizowane na innych zasadach niż określone w ust. 1.

7. Władze klubów, kół, zespołów oraz porozumień podają do wiadomości Prezydium Senatu ich składy osobowe oraz regulaminy (statuty) wewnętrzne.

Art. 21.

1. Senator potwierdza swoją obecność na posiedzeniu Senatu oraz jego organów podpisem na liście. Obecność senatora na posiedzeniu Senatu potwierdzana jest także wydrukami udziału w głosowaniu.
2. W razie przeszkody uniemożliwiającej senatorowi udział w posiedzeniu Senatu powinien on pisemnie usprawiedliwić swoją nieobecność w terminie 7 dni od dnia powstania przeszkody, przesyłając pismo do Marszałka Senatu, a w przypadku posiedzenia komisji - do przewodniczącego komisji.
3. Nieobecność bez usprawiedliwienia na dwóch posiedzeniach Senatu lub trzech posiedzeniach komisji stałych w ciągu roku podlega rozpatrzeniu w trybie art. 23.
4. W przypadku nieobecności senatora na posiedzeniu bez usprawiedliwienia, na liście obecności umieszcza się odpowiednią adnotację.
5. Marszałek Senatu zarządza obniżenie uposażenia i diety parlamentarnej, albo jednego z tych świadczeń, jeżeli tylko ono senatorowi przysługuje:
 - 1) o 1/30 za każdy dzień nieusprawiedliwionej nieobecności senatora na posiedzeniu Senatu lub za nieusprawiedliwione niewzięcie w danym dniu udziału w więcej niż 1/5 głosowań, jeżeli głosowań było więcej niż 10, z wyłączeniem głosowań dotyczących wniosków formalnych oraz głosowań tajnych,
 - 2) o 1/30 za każdy dzień nieusprawiedliwionej nieobecności senatora na posiedzeniu komisji.

W stosunku do senatorów, którzy nie pobierają uposażenia i diety parlamentarnej, stosuje się odpowiednio art. 22a.
- 5a. W razie zbiegu w tym samym dniu nie usprawiedliwionej nieobecności na posiedzeniu Senatu i posiedzeniu komisji lub na posiedzeniach komisji stosuje się tylko jedno obniżenie, o którym mowa w ust. 5.
6. Senator, którego dotyczy zarządzenie Marszałka, o którym mowa w ust. 5, może zwrócić się do Marszałka z wnioskiem o powtórne rozpatrzenie sprawy. Zarządzenie Marszałka wydane w wyniku rozpatrzenia tego wniosku, po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich, jest ostateczne.

Art. 22.

Prezydium Senatu, na wniosek senatora, może udzielić mu z ważnych przyczyn urlopu od wykonywania obowiązków senatora. Na czas trwania urlopu wypłacanie uposażenia senatorskiego i diety parlamentarnej może ulec zawieszeniu.

Art. 22a.

1. Sprawy senatorów, którym zarzuca się naruszenie lub niedopełnienie obowiązków określonych w art. 33-35a ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora, rozpatruje Prezydium Senatu po zasięgnięciu opinii Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich.

2. Prezydium Senatu po rozpatrzeniu sprawy, o której mowa w ust. 1, może w drodze uchwały:
 - 1) zwrócić senatorowi uwagę i zobowiązać go do właściwego postępowania,
 - 2) udzielić senatorowi upomnienia,
 - 3) udzielić senatorowi nagany.
3. Uchwałę, o której mowa w ust. 2, Prezydium Senatu może podać do wiadomości Senatu.
4. Od uchwały Prezydium Senatu senatorowi przysługuje, w terminie 14 dni od jej doręczenia, odwołanie do Senatu. Senat rozpatruje odwołanie wysłuchując przedstawiciela Prezydium Senatu i ewentualnie zainteresowanego senatora; nad odwołaniem nie przeprowadza się dyskusji.
5. Senat po rozpatrzeniu odwołania może w drodze uchwały uchylić uchwałę Prezydium Senatu lub utrzymać ją w mocy.

Art. 23.

1. Sprawy senatorów, którzy nie wykonują obowiązków senatorskich, jak również senatorów, którzy zachowują się w sposób nie odpowiadający godności senatora, podlegają, na wniosek Prezydium Senatu, rozpatrzeniu przez Komisję Regulaminową i Spraw Senatorskich.
2. Komisja Regulaminowa i Spraw Senatorskich w wyniku rozpatrzenia sprawy, o której mowa w ust. 1, może w drodze uchwały:
 - 1) zwrócić senatorowi uwagę,
 - 2) udzielić senatorowi upomnienia,
 - 3) udzielić senatorowi nagany.
3. Od uchwały komisji senatorowi przysługuje w terminie 14 dni od jej doręczenia odwołanie do Prezydium Senatu. Odwołanie wnosi się na ręce Marszałka Senatu, który przedstawia je na posiedzeniu Prezydium Senatu. Decyzja Prezydium Senatu jest ostateczna.

Art. 24.

1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie senatora do odpowiedzialności karnej i karnoadministracyjnej, aresztowanie lub zatrzymanie składa się do Marszałka Senatu, który przekazuje ten wniosek do rozpatrzenia Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich.
2. Komisja powiadamia senatora, którego wniosek dotyczy, o treści wniosku oraz terminie jego rozpatrzenia przez komisję.
3. Senator, którego wniosek dotyczy, może - w formie pisemnej lub ustnie - przedstawić komisji wyjaśnienia i własne wnioski w tej sprawie, a także ustanowić obrońcę spośród senatorów.
4. Po rozpatrzeniu sprawy komisja uchwała sprawozdanie.

5. Senat rozpatruje sprawozdanie komisji. Nad sprawozdaniem nie przeprowadza się dyskusji. Senator, którego wniosek dotyczy, może złożyć wyjaśnienia, a senatorom przysługuje prawo zadawania pytań w tej sprawie.
6. Senat wyraża zgodę na pociągnięcie senatora do odpowiedzialności karnej, odpowiedzialności karnoadministracyjnej, aresztowanie lub zatrzymanie w głosowaniu tajnym, podejmując uchwałę większością co najmniej $\frac{2}{3}$ głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
7. W przypadku wyrażenia przez senatora, którego wniosek dotyczy, zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub karnoadministracyjnej, przepisów ust. 1-6 nie stosuje się.

Art. 24a.

Do postępowania w sprawie wyrażenia przez Senat zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności sądowej senatora, w trakcie trwania mandatu oraz po jego wygaśnięciu, w przypadku naruszenia praw osób trzecich, przepisy art. 24 ust. 1 - 6 stosuje się odpowiednio.

Art. 25.

1. Wygaśnięcie mandatu senatora stwierdza Senat po wysłuchaniu wniosku Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich.
2. Wygaśnięcie mandatu senatora z powodu odmowy złożenia ślubowania albo uchylania się od jego złożenia stwierdza Senat po wysłuchaniu wniosku Prezydium Senatu.

Dział IV

Pierwsze posiedzenie Senatu

Art. 26.

1. Pierwsze w kadencji posiedzenie Senatu zwołuje Prezydent w terminie określonym w Konstytucji.
2. Kancelaria Senatu zawiadamia senatorów o zarządzeniu Prezydenta w tej sprawie.

Art. 27.

1. Pierwsze posiedzenie Senatu otwiera Prezydent i powołuje na przewodniczącego najstarszego wiekiem senatora (Marszałek Senior). W razie niemożności dokonania tej czynności przez Prezydenta, pierwsze posiedzenie Senatu otwiera Marszałek Senior.
2. W razie przeszkody funkcję przewodniczącego obrad obejmuje kolejny wiekiem senator.
3. Marszałek Senior składa ślubowanie oraz powołuje spośród najmłodszych wiekiem senatorów trzech sekretarzy pierwszego posiedzenia.

4. Marszałek Senior przy pomocy sekretarzy pierwszego posiedzenia odbiera ślubowanie senatorskie oraz przeprowadza wybór Marszałka Senatu.
5. Senatorowie składają ślubowanie w ten sposób, że po odczytaniu roty ślubowania, wywołani w kolejności alfabetycznej, powstawszy wypowiadają słowo "ślubuję". Ślubowanie może być złożone z dodaniem słów "Tak mi dopomóż Bóg".
6. Senator wybrany Marszałkiem składa oświadczenie o przyjęciu funkcji Marszałka Senatu, po czym przejmuje od Marszałka Seniora przewodnictwo obrad.

Art. 28.

Marszałek Senatu przeprowadza przy pomocy sekretarzy pierwszego posiedzenia wybór wicemarszałków Senatu oraz sekretarzy Senatu.

Dział V

Funkcjonowanie Senatu

Rozdział 1

Posiedzenia Senatu

w art. 30 ust. 1 skreślony

Art. 29.

1. Senat obraduje na posiedzeniach.
2. Marszałek Senatu nie później niż na 7 dni przed planowanym posiedzeniem zawiadamia o terminie posiedzenia i projekcie porządku obrad senatorów, Prezydenta, Marszałka Sejmu, Prezesa Rady Ministrów, a o obradach na temat ustawy budżetowej - także Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.
3. W szczególnie uzasadnionych wypadkach Marszałek Senatu może zdecydować o skróceniu terminu, o którym mowa w ust. 2.

Art. 30.

2. Prawo udziału w posiedzeniach Senatu mają osoby wymienione w art. 29 ust. 2 oraz członkowie Prezydium Sejmu, członkowie Rady Ministrów, Prezes Trybunału Konstytucyjnego, Rzecznik Praw Obywatelskich i Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.
3. Prawo udziału w posiedzeniach Senatu mają również zaproszeni przez Marszałka Senatu goście.
4. Prawo wstępu na salę obrad mają upoważnieni pracownicy Kancelarii Senatu.

Art. 31.

1. Posiedzenia Senatu odbywają się w terminach ustalonych uchwałą Senatu lub przez Marszałka Senatu.
2. Projekt porządku obrad Senatu ustala Marszałek Senatu, przy czym do porządku obrad mogą być wniesione jedynie sprawy znane senatorom z druków rozdanych

nie później niż na 3 dni przed posiedzeniem. W wyjątkowych przypadkach może nastąpić, za zgodą Senatu, skrócenie tego terminu.

3. Komisje i senatorowie mogą zgłaszać do Marszałka Senatu, nie później niż na 10 dni przed posiedzeniem, wnioski w sprawie porządku obrad, a ich nieuwzględnienie wymaga wyjaśnienia przy przedstawianiu Senatowi projektu porządku obrad.

w art. 33 ust. 2 i 5
skreślone

Art. 32.

Na wniosek senatora, zgłoszony na początku posiedzenia, Marszałek może zaproponować uzupełnienie porządku obrad.

Art. 33.

1. Posiedzenia Senatu są jawne.
3. Senat na wniosek Marszałka Senatu lub co najmniej 10 senatorów może uchwalić tajność obrad, jeżeli wymaga tego dobro państwa. Uchwałę w tej sprawie Senat podejmuje bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
4. Senat rozstrzyga o tajności obrad na posiedzeniu niejawnym.

Art. 33a.

1. Prawo obywatela do uzyskiwania informacji o działalności Senatu i jego organów realizowane jest w szczególności przez:
 - 1) wcześniejsze informowanie opinii publicznej o posiedzeniach Senatu,
 - 2) wstęp na posiedzenia Senatu i komisji senackich,
 - 3) dostęp do druków senackich, protokołów i sprawozdań stenograficznych z posiedzeń Senatu, protokołów i zapisów stenograficznych z posiedzeń komisji senackich, a także innych dokumentów i materiałów związanych z działalnością Senatu i komisji senackich.
2. Szczegółowe zasady uzyskiwania informacji, o którym mowa w ust. 1 w pkt 2 i 3, w szczególności miejsce i czas uzyskiwania informacji, określa Marszałek Senatu.

Art. 33b.

1. Informacje o planowanym posiedzeniu Senatu oraz przewidywanym porządku obrad przekazywane są agencjom informacyjnym, a ponadto udostępniane są opinii publicznej w sieci informatycznej.
2. Druki senackie, protokoły i sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Senatu, protokoły i zapisy stenograficzne z posiedzeń komisji senackich, a także inne dokumenty i materiały związane z działalnością Senatu i komisji senackich mogą być udostępniane przez Kancelarię Senatu w szczególności w sieci informatycznej, a także na miejscu z możliwością ich przeglądania, sporządzania odpisów i notatek.

Art. 34.

1. Z przebiegu posiedzenia Senatu sporządza się protokół oraz sprawozdanie stenograficzne, które stanowią jedyne urzędowe stwierdzenie przebiegu obrad.
2. Protokół posiedzenia Senatu obejmuje krótki zapis o przebiegu obrad, a także - w załącznikach - pełne teksty uchwalonych ustaw, podjętych uchwał, przedłożonych sprawozdań i wniosków oraz innych materiałów rozpatrywanych przez Senat.
3. Protokół oraz stenogram, wraz z załącznikami, udostępniany jest senatorom w terminie 30 dni po posiedzeniu Senatu. Robocza wersja sprawozdania stenograficznego jest udostępniana senatorom następnego dnia po dniu obrad.
4. Senator oraz każdy uczestnik posiedzenia biorący udział w debacie może, nie później niż do dnia rozpoczęcia obrad następnego po udostępnieniu protokołu posiedzenia Senatu, zgłosić zastrzeżenia lub poprawkę do sporządzonego protokołu. O uwzględnieniu poprawki decyduje Marszałek Senatu.
5. Protokół, do którego nie wniesiono zastrzeżeń lub poprawek, uważa się za przyjęty. Przyjęcie protokołu potwierdza podpisem Marszałek Senatu lub przewodniczący obradom wicemarszałek oraz prowadzący protokół sekretarz posiedzenia. Protokół, opatrzony pieczęcią Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, przechowuje się w archiwum Senatu.
6. Imienne wyniki głosowania przeprowadzonego przy użyciu aparatury elektronicznej oraz wyniki głosowania imiennego przeprowadzonego przy użyciu kart do głosowania są publikowane w sprawozdaniu stenograficznym.
7. Drukowanie sprawozdań stenograficznych zarządza Marszałek Senatu.

Art. 35.

Marszałek Senatu może zarządzić skreślenie z protokołu i stenogramu zwrotów godzących w powagę Senatu lub sprzecznych ze ślubowaniem senatorskim, przekazując sprawę Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich.

Art. 36.

Ogólnie dostępnym, nieurzędowym sprawozdaniem z przebiegu posiedzenia Senatu i komisji senackich jest "Diariusz Senatu Rzeczypospolitej Polskiej", wydawany z polecenia Marszałka Senatu.

Rozdział 2**Obrady****Art. 37.**

Obradami Senatu kieruje Marszałek Senatu przy pomocy dwóch, wyznaczonych przez Marszałka, sekretarzy Senatu.

Art. 37a.

1. Marszałek Senatu przedstawia Senatowi do zatwierdzenia projekt porządku obrad.
2. Jeżeli przedstawiony przez Marszałka projekt porządku obrad nie uwzględnia wniosków, o których mowa w art. 31 ust. 3, a są one podtrzymywane przez wnioskodawców, o uwzględnieniu wniosków rozstrzyga Senat.

Art. 38.

1. Marszałek Senatu udziela głosu w sprawach objętych porządkiem obrad.
2. Senatorowie, którzy zamierzają wziąć udział w dyskusji nad określonym punktem porządku obrad, zapisują się do głosu u prowadzącego listę mówców sekretarza Senatu.
3. Podpisane wnioski o charakterze legislacyjnym senatorowie składają do zamknięcia dyskusji nad danym punktem porządku obrad.
4. Marszałek Senatu udziela głosu senatorom według kolejności zapisu. Pierwszym przemawiającym jest sprawozdawca, a jeżeli w komisji istniała rozbieżność, kolejnymi przemawiającymi są sprawozdawcy mniejszości komisji.
5. Przed przystąpieniem do dyskusji senatorowie mogą zgłaszać z miejsca trwające nie dłużej niż 1 minutę zapytania do sprawozdawcy w związku z referowanym projektem ustawy, uchwały lub problemem. Na zapytania sprawozdawca udziela odpowiedzi.
6. Senatorowie mogą także zgłaszać z miejsca trwające nie dłużej niż 1 minutę zapytania, związane z omawianą ustawą lub uchwałą, do obecnych na posiedzeniu osób wymienionych w art. 30 ust. 2, w sprawach kierowanych przez nie urzędów lub instytucji.
7. Marszałek Senatu może zwrócić uwagę senatorowi, który w swoim wystąpieniu odbiega od przedmiotu obrad, przywołaniem senatora "proszę do rzeczy". Po dwukrotnym przywołaniu senatora "proszę do rzeczy" Marszałek może odebrać przemawiającemu głos.

Art. 39.

Przedmiotem obrad Senatu są w szczególności:

- 1) ustawy uchwalone przez Sejm,
- 2) inicjatywy ustawodawcze Senatu i inne uchwały,
- 3) sprawozdania oraz informacje przedstawiane Senatowi przez Trybunał Konstytucyjny, Rzecznika Praw Obywatelskich, Krajową Radę Radiofonii i Telewizji oraz Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Art. 40.

1. Przemówienie sprawozdawcy komisji nie może trwać dłużej niż 20 minut, a przemówienie senatora w dyskusji - dłużej niż 10 minut, chyba że Marszałek Senatu ze względu na wagę przedmiotu obrad dopuści dłuższy czas przemówień.

2. W dyskusji nad daną sprawą senator może zabierać głos tylko dwa razy. Powtórne przemówienie senatora w tej samej sprawie nie może trwać dłużej niż 5 minut.
3. O przedłużeniu czasu przemówienia lub o dodatkowym udzieleniu mówcy głosu decyduje Marszałek.
4. Marszałek może podjąć decyzję o skreśleniu z protokołu wypowiedzi senatora, któremu nie udzielił głosu lub który kontynuował przemówienie po odebraniu mu głosu.

Art. 41.

1. Marszałek Senatu czuwa nad przestrzeganiem w toku obrad Regulaminu Senatu oraz powagi i porządku na sali posiedzeń.
2. Marszałek przywołuje "do porządku" senatora, który zakłóca porządek obrad.
3. Marszałek przywołuje "do porządku z zapisaniem do protokołu" senatora, który dopuścił się ciężkiego naruszenia porządku obrad.
4. Marszałek może podjąć decyzję o wykluczeniu senatora z posiedzenia, jeżeli senator zakłóca porządek obrad, pomimo że na tym samym posiedzeniu został już przywołany "do porządku z zapisaniem do protokołu".
5. W przypadkach określonych w ust. 4 Marszałek może zarządzić przerwę w obradach.
6. Od decyzji Marszałka, o której mowa w ust. 3 i 4, senator może odwołać się do Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich. Komisja odwołanie oddala bądź zwraca się do Marszałka o uchylenie decyzji. Marszałek uwzględnia wniosek Komisji albo sprawę przedstawia Senatowi do rozstrzygnięcia.
7. Do czasu rozstrzygnięcia sprawy senator nie bierze udziału w posiedzeniu, na którym zapadła decyzja o wykluczeniu. **ust. 8 skreślony**

Art. 42.

1. Poza porządkiem obrad lub w związku z debatą Marszałek Senatu udziela głosu jedynie dla zgłoszenia wniosku formalnego, repliki lub sprostowania błędnie zrozumianej lub nieściśle przytoczonej wypowiedzi. Wystąpienie takie nie może trwać dłużej niż 3 minuty.
2. Do wniosków formalnych zalicza się wnioski o:
 - 1) ogłoszenie przerwy lub odroczenie posiedzenia,
 - 2) uchwalenie tajności posiedzenia,
 - 3) zamknięcie listy zgłoszonych mówców,
 - 4) odroczenie lub zamknięcie dyskusji,
 - 5) przejście do porządku obrad,
 - 6) odesłanie do komisji,
 - 7) głosowanie bez dyskusji,
 - 8) uzupełnienie lub zmianę porządku obrad,
 - 9) zmianę sposobu prowadzenia obrad, dyskusji i przeprowadzenia głosowania,

- 10) ograniczenie czasu przemówień,
 - 11) stwierdzenie quorum,
 - 12) policzenie głosów.
3. Wniosek formalny powinien zawierać żądanie i związane uzasadnienie.
 4. O przyjęciu lub odrzuceniu wniosku formalnego Senat rozstrzyga po wysłuchaniu wnioskodawcy i ewentualnie jednego przeciwnika wniosku.

Art. 42a.

1. Marszałek Senatu na końcu posiedzenia, po wyczerpaniu porządku obrad udziela głosu senatorom dla wygłoszenia oświadczeń senatorskich. Przedmiotem oświadczenia mogą być sprawy związane z wykonywaniem mandatu, przy czym nie może ono dotyczyć spraw będących przedmiotem porządku obrad bieżącego posiedzenia Senatu.
2. Oświadczenia senatorskie nie mogą trwać dłużej niż 5 minut. Marszałek Senatu może wyrazić zgodę na złożenie oświadczenia na piśmie do protokołu, a treść takiego oświadczenia zamieszcza się w sprawozdaniu stenograficznym.
3. Nad oświadczeniem senatorskim nie przeprowadza się dyskusji.
4. Oświadczenia senatorów, jeżeli zawierają wnioski i uwagi kierowane do członków Rady Ministrów, przedstawicieli organów i instytucji państwowych lub samorządowych, są niezwłocznie przekazywane przez Marszałka Senatu do wskazanych adresatów w celu zajęcia stanowiska.
5. Odpowiedzi udzielane są senatorom w formie pisemnej, w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia przekazania oświadczenia.
6. W przypadku przekroczenia terminu, o którym mowa w ust. 5, albo udzielenia odpowiedzi oczywiście niewystarczającej, przepis art. 8 ust. 1 pkt 11 i 12 stosuje się odpowiednio.

Art. 43.

1. Poza kolejnością mówców Marszałek udziela głosu Prezesowi Rady Ministrów i członkom Rady Ministrów, ilekroć tego zażądata.
2. Poza kolejnością mówców Marszałek udziela głosu również osobom wymienionym w art. 29 ust. 2 i art. 30 ust. 2 oraz może udzielić głosu zaproszonym gościom.

Art. 44.

Poza kolejnością mówców Marszałek może udzielić głosu sprawozdawcy i przewodniczącemu komisji, która opracowywała sprawozdanie.

Art. 45.

1. Sprawozdawca, przedstawiając Senatowi projekt uchwały, omawia zgłoszone wnioski, wyjaśniając skutki wiążące się z ich uchwaleniem oraz istniejące między nimi powiązania lub sprzeczności.

2. Po wyczerpaniu listy mówców Marszałek Senatu zamyka dyskusję i zarządza przerwę celem umożliwienia właściwym komisjom ustosunkowania się do zgłoszonych w toku dyskusji wniosków.
- 2a. Komisje obradują wspólnie. W sprawozdaniu połączonych komisji zamieszcza się zestawienie wniosków zgłoszonych przez komisje, wniosków mniejszości oraz wniosków senatorów zgłoszonych w toku debaty.
- 2b. Wnioskodawca może dokonać zmian treści swojego wniosku, jeżeli komisje uznają, że zmiany nie stanowią istotnej modyfikacji treści wniosku.
- 2c. Komisje mogą nadać wnioskowi brzmienie ograniczające jego treść wyłącznie do proponowanej zmiany w przepisie. Jeżeli wnioskodawca jest obecny na posiedzeniu komisji, komisje zapoznają się z jego stanowiskiem.
3. Po przerwie mogą zabrać głos jedynie sprawozdawcy i wnioskodawcy.
4. Do czasu przystąpienia przez Senat do głosowania wnioskodawca może wycofać swój wniosek. Każdy senator może podtrzymać wycofany wniosek, przejmując uprawnienia dotychczasowego wnioskodawcy.

Rozdział 3

Głosowanie

Art. 46.

1. Po zamknięciu dyskusji lub wystąpieniu sprawozdawcy komisji Marszałek Senatu oznajmia, że Senat przystępuje do głosowania. Od tej chwili można zabierać głos tylko dla zgłoszenia lub uzasadnienia wniosku formalnego o sposobie lub porządku głosowania albo zadania sprawozdawcy pytań o wyjaśnienie treści głosowanej poprawki.
2. Głosowanie odbywa się przy użyciu aparatury elektronicznej rejestrującej indywidualne stanowiska głosujących senatorów i polega na naciśnięciu przycisku aparatury i podniesieniu ręki (głosowanie jawne).
3. Na wniosek Marszałka Senatu lub na wniosek co najmniej 20 senatorów oraz w przypadku awarii aparatury elektronicznej głosowanie odbywa się bez użycia tej aparatury i polega na:
 - 1) podniesieniu ręki przy jednoczesnym zarządzeniu przez Marszałka Senatu obliczenia głosów przez sekretarzy Senatu (głosowanie jawne) albo
 - 2) użyciu kart do głosowania podpisanych imieniem i nazwiskiem senatora (głosowanie imienne).
4. Głosowanie imienne przeprowadza się na wniosek Marszałka Senatu lub na wniosek co najmniej 20 senatorów.
5. Głosowanie imienne odbywa się przy wykorzystaniu przygotowanej w tym celu urny. Senatorowie kolejno, w porządku alfabetycznym, wezwani przez sekretarza Senatu wrzucają swoje karty do urny. Otwarcia urny oraz obliczenia głosów dokonuje trzech wyznaczonych przez Marszałka Senatu sekretarzy Senatu.
6. Głosowanie w sprawach personalnych jest tajne, z wyłączeniem głosowań w sprawie składu komisji senackich.

7. Głosowanie tajne odbywa się przy użyciu opieczetowanych kart do głosowania. Przepis ust. 5 stosuje się odpowiednio.
8. Wyniki głosowania imiennego oraz głosowania tajnego Marszałek ogłasza na podstawie protokołu przedstawionego przez sekretarzy Senatu dokonujących obliczenia głosów. Wyniki głosowania są ostateczne i nie mogą być przedmiotem dyskusji.

Art. 47.

1. Porządek głosowania jest następujący:
 - 1) głosowanie nad wnioskiem o odrzucenie ustawy,
 - 2) głosowanie nad wnioskiem o przyjęcie ustawy bez poprawek,
 - 3) głosowanie nad poprawkami do poszczególnych artykułów lub ustępów według kolejności przepisów ustawy:
 - a) w pierwszej kolejności poddaje się pod głosowanie poprawki, których przyjęcie lub odrzucenie rozstrzyga o innych poprawkach; w przypadku przyjęcia poprawki wykluczającej inne poprawki, poprawek tych nie poddaje się pod głosowanie,
 - b) w przypadku zgłoszenia do tego samego przepisu kilku poprawek, jako pierwszą poddaje się pod głosowanie poprawkę najdalej idącą; o kolejności głosowania rozstrzyga Marszałek po zasięgnięciu opinii sprawozdawcy,
 - c) poprawki pociągające za sobą zmiany w innych przepisach poddaje się pod głosowanie łącznie,
 - 4) Marszałek może zarządzić łączne głosowanie nad pewną grupą poprawek, jeżeli nie zgłoszono w tym zakresie wniosku przeciwnego,
 - 5) głosowanie za przyjęciem uchwały w całości ze zmianami wynikającymi z przyjętych poprawek.
2. Marszałek może odroczyć głosowanie nad całością uchwały na czas potrzebny do stwierdzenia, czy skutek przyjętych poprawek nie zachodzą sprzeczności pomiędzy poszczególnymi przepisami.
3. Senat może postanowić poddanie pod głosowanie uchwały w całości, łącznie z poprawkami, jeżeli nie zgłoszono w tym zakresie sprzeciwu.
- 3a. Marszałek Senatu nie poddaje pod głosowanie wniosków do uchwały Sejmu, o której mowa w art. 56a ust. 1, wykraczających poza zakres określony w art. 56a ust. 3.
4. W razie niepodjęcia uchwały, Senat może przekazać ponownie jej projekt do rozpatrzenia przez właściwe komisje. **art. 48 skreślony**

Art. 49.

Do głosowania nad innymi uchwałami, rezolucjami, oświadczeniami i apelami przepisy art. 47 stosuje się odpowiednio.

Art. 50.

Reasumpcja uchwały jest dopuszczalna tylko w trakcie tego samego posiedzenia Senatu i wyłącznie w przypadku ujawnienia oczywistego błędu w uprzednio podjętej uchwale.

Art. 51.

Podjętą przez Senat uchwałę dotyczącą rozpatrywanej ustawy Marszałek Senatu przekazuje Marszałkowi Sejmu.

Dział VI
Komisje i ich członkowie**Art. 52.**

1. Pierwsze posiedzenie komisji zwołuje i prowadzi Marszałek Senatu. Na posiedzeniu tym komisja wybiera ze swego składu kandydata na przewodniczącego.
2. Przewodniczący organizuje pracę komisji i jest odpowiedzialny za jej działalność.
3. Komisja wybiera ze swego składu zastępcę przewodniczącego. Zastępca przewodniczącego pełni obowiązki przewodniczącego w razie jego nieobecności oraz obowiązki powierzone mu przez przewodniczącego.
4. Sekretarz prowadzi protokół i jest odpowiedzialny za dokumentację komisji.
5. W imieniu komisji dokumenty podpisuje przewodniczący.

Art. 53.

1. Posiedzenia komisji odbywają się w terminach określonych przez samą komisję lub jej przewodniczącego. Na wniosek Marszałka Senatu, Prezydium Senatu lub pisemny wniosek jednej czwartej ogólnej liczby członków komisji przewodniczący jest obowiązany zwołać posiedzenie w celu rozpatrzenia określonej sprawy.
2. Senatorowie mogą zwracać się do komisji o rozpatrzenie określonych spraw.
3. Posiedzenia komisji są jawne.
4. Komisja, na wniosek Marszałka Senatu, przewodniczącego komisji lub co najmniej 3 członków komisji, może zadecydować o utajnieniu obrad lub odbyciu posiedzenia zamkniętego. Komisja postanawiając o tajności obrad lub odbyciu posiedzenia zamkniętego określa osoby, których udział w posiedzeniu jest niezbędny. Przepisy art. 33 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 53a.

1. W posiedzeniach komisji mogą uczestniczyć senatorowie nie będący jej członkami. Mogą oni zabierać głos w dyskusji i składać wnioski bez prawa udziału w głosowaniu.
2. W posiedzeniach komisji mogą uczestniczyć posłowie, przedstawiciele Rady Ministrów i organów administracji rządowej.

3. Na żądanie komisji albo przewodniczącego komisji, w sprawach będących przedmiotem jej zakresu działania, przedstawiciele Rady Ministrów, państwowych i samorządowych organów, instytucji, zakładów i przedsiębiorstw, spółek prawa handlowego z udziałem państwowych lub komunalnych osób prawych oraz organizacji społecznych korzystających z dotacji z budżetu państwa są obowiązani do współpracy z komisją, w szczególności do:
 - 1) przedstawienia informacji, wyjaśnień, opinii w formie pisemnej lub przy wykorzystaniu odpowiedniego nośnika,
 - 2) przekazania materiałów,
 - 3) czynnego udziału w posiedzeniach komisji.
4. Radę Ministrów w pracach komisji reprezentuje upoważniony członek Rady Ministrów, sekretarz stanu, podsekretarz stanu, pełnomocnik Rządu lub kierownik urzędu centralnego, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach także inna osoba czynna w danym dziale administracji rządowej dysponująca pisemnym upoważnieniem Prezesa Rady Ministrów. Pozostałe podmioty reprezentuje osoba upoważniona w trybie właściwym dla danego podmiotu do jego reprezentowania na zewnątrz albo – za zgodą przewodniczącego komisji – inna osoba.
5. Przy realizowaniu obowiązku współpracy podmioty wymienione w ust. 3 obowiązane są kierować się terminem wyznaczonym przez przewodniczącego komisji. Przepis art. 42a ust. 6 stosuje się odpowiednio.
6. Przewodniczący komisji mogą zlecać sporządzenie opinii oraz mogą zapraszać do udziału w posiedzeniach ekspertów, przedstawicieli środowisk i organizacji zainteresowanych przedmiotem pracy komisji oraz inne osoby.

Art. 53b.

1. Druki senackie oraz inne materiały dotyczące spraw rozpatrywanych na posiedzeniu komisji powinny być doręczone jej członkom nie później niż w dniu poprzedzającym posiedzenie.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się:
 - 1) jeżeli posiedzenie komisji zostało zwołane w trakcie obrad Senatu i w związku z tymi obradami,
 - 2) w szczególnych wypadkach, za zgodą komisji.

Art. 54.

1. Uchwały komisji zapadają większością głosów w obecności co najmniej 1/3 jej członków. W głosowaniu innym niż nad wnioskami o odrzucenie, przyjęcie bez poprawek oraz wprowadzenie poprawek do ustawy, projektu ustawy albo projektu uchwały, w przypadku równej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego prowadzącego obrady.
- 1a. Komisje mogą odbywać posiedzenia wspólne, którym przewodniczy jeden z przewodniczących tych komisji. Do posiedzeń wspólnych komisji stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące posiedzeń komisji, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. W przypadku wspólnych obrad komisji podejmowanie uchwał wymaga obecności co najmniej 1/3 członków każdej z obradujących komisji.

3. Wnioskiem mniejszości komisji jest wniosek, który uzyskał poparcie co najmniej dwóch senatorów.
4. W trakcie obrad komisji przepisy art. 46 ust. 2-8 i art. 47 – 50 stosuje się odpowiednio.

Art. 54a.

1. W sprawach przekazanych komisji do rozpatrzenia przez Senat, Prezydium Senatu lub Marszałka Senatu, komisja przedstawia sprawozdanie.
2. Wnioski nieprzyjęte przez komisję, na żądanie wnioskodawców, zamieszcza się w sprawozdaniu jako wnioski mniejszości.
3. Komisja wybiera ze swojego składu sprawozdawcę, który przedstawia w sposób obiektywny wnioski zawarte w sprawozdaniu komisji.

Art. 54b.

Komisje mogą ze swojego składu powoływać podkomisje, określając ich skład oraz zakres działania. Powołanie podkomisji stałej wymaga zgody Marszałka Senatu podjętej po zasięgnięciu opinii Prezydium Senatu.

Art. 54c.

Senatorowi, który w swoim wystąpieniu odbiega od przedmiotu obrad komisji, przewodniczący komisji może zwrócić uwagę przywołaniem senatora "proszę do rzeczy". Po dwukrotnym przywołaniu senatora "proszę do rzeczy" przewodniczący komisji może odebrać senatorowi głos.

Art. 54d.

1. Z przebiegu posiedzenia komisji sporządza się protokół i zapis stenograficzny.
2. Członek komisji może zgłosić zastrzeżenia do protokołu na najbliższym posiedzeniu komisji po udostępnieniu tego protokołu; o przyjęciu lub odrzuceniu zastrzeżeń decyduje komisja. Protokół, do którego nie wniesiono zastrzeżeń, uważa się za przyjęty. Protokół podpisuje przewodniczący komisji prowadzący obrady.

Art. 54e.

Na zakończenie kadencji komisja sporządza sprawozdanie ze swojej działalności.

Dział VII

Postępowanie w sprawie ustaw uchwalonych przez Sejm

Art. 55.

1. Uchwalona przez Sejm ustawa jest przekazywana do Senatu wraz z uzasadnieniem oraz informacją o zgodności ustawy z prawem Unii Europejskiej **ust. 3 skreślony**

skiej, zakresie i powodach niezgodności albo o pozostawaniu poza obszarem regulacji tego prawa. Marszałek Senatu kieruje tekst ustawy do właściwych komisji senackich.

2. Komisje po rozpatrzeniu ustawy przygotowują w terminie nie dłuższym niż 18 dni, a w przypadku ustawy wniesionej jako projekt pilny – w terminie wyznaczonym przez Marszałka Senatu, projekt uchwały Senatu w sprawie ustawy uchwalonej przez Sejm, w którym proponują:
 - przyjęcie ustawy bez poprawek albo
 - wprowadzenie do jej tekstu poprawek, albo
 - odrzucenie ustawy.
4. Przewodniczący komisji może wystąpić do Marszałka Senatu o przedłużenie terminu określonego w ust. 2.
5. Uchwałę w sprawie ustawy uchwalonej przez Sejm Senat podejmuje w ciągu 30 dni od dnia jej przekazania.

Art. 55a.

1. Jeżeli w toku prac nad ustawą uchwaloną przez Sejm, komisja dostrzeże potrzebę wprowadzenia zmian legislacyjnych wykraczających poza materię rozpatrywanej ustawy, to wraz z projektem uchwały, o którym mowa w art. 55 ust. 2, komisja może przedstawić wniosek o podjęcie inicjatywy ustawodawczej wraz z projektem odpowiedniej ustawy.
2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, przedstawiany jest przez sprawozdawcę komisji wraz z projektem uchwały, o którym mowa w art. 55 ust. 2.
3. Po wysłuchaniu wniosku, Senat rozstrzyga o przystąpieniu do drugiego czytania projektu ustawy, z wyłączeniem stosowania art. 63 oraz art. 63a ust. 1, 2 i 4. Drugie czytanie projektu ustawy przeprowadza się na tym samym posiedzeniu, jako odrębny punkt porządku obrad.
4. Niepodjęcie uchwały w sprawie przystąpienia do drugiego czytania, oznacza skierowanie projektu ustawy do rozpatrzenia w trybie określonym w Dziale IX.

Art. 55b.

1. Uchwałę w sprawie ustawy o zmianie Konstytucji Senat podejmuje w ciągu 60 dni od dnia jej przekazania. Podjęcie przez Senat uchwały wymaga bezwzględnej większości głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
2. Do postępowania w sprawie ustawy o zmianie Konstytucji nie mają zastosowania art. 29 ust. 3 i art. 31 ust. 2 zdanie drugie.

Art. 56.

1. Uchwałę w sprawie ustawy wniesionej jako projekt pilny Senat podejmuje w ciągu 14 dni od dnia jej przekazania.

2. Do postępowania w sprawie ustawy wniesionej jako projekt pilny nie mają zastosowania art. 16 ust. 4 pkt 1 i 2 oraz terminy określone w art. 29 ust. 2 i art. 31 ust. 2.

Art. 56a.

1. Marszałek Senatu kieruje uchwałą Sejmu w sprawie usunięcia niezgodności w ustawie, w rozumieniu art. 122 ust. 4 Konstytucji, do właściwych komisji, w tym do Komisji Ustawodawczej. Komisje obradują wspólnie.
2. Komisje w terminie określonym przez Marszałka Senatu, nie dłuższym jednak niż 14 dni, przygotowują projekt uchwały Senatu w sprawie usunięcia niezgodności w ustawie, w którym proponują:
 - przyjęcie uchwały Sejmu bez poprawek,
 - wprowadzenie do tekstu uchwały Sejmu poprawek.
3. Wnioski zgłaszane przez komisje oraz senatorów do uchwały Sejmu w sprawie usunięcia niezgodności w ustawie mogą obejmować wyłącznie zmiany zmierzające do usunięcia niezgodności ustawy z Konstytucją oraz ich niezbędne konsekwencje.

Dział VIII

Postępowanie w sprawie ustawy budżetowej

Art. 57.

1. Ustawę budżetową Marszałek Senatu kieruje do komisji senackich.
2. Komisje senackie, po rozpatrzeniu właściwych części budżetowych, przekazują swoje opinie Komisji Gospodarki Narodowej, która na ich podstawie przygotowuje projekt uchwały Senatu, w którym proponuje:
 - przyjęcie ustawy bez poprawek albo
 - wprowadzenie poprawek.
3. Nieuwzględnienie przez Komisję Gospodarki Narodowej opinii, o których mowa w ust. 2, wymaga uzasadnienia.

Art. 58.

Uchwałę w sprawie ustawy budżetowej Senat podejmuje w ciągu 20 dni od dnia jej przekazania.

Art. 59.

W trakcie postępowania nad ustawą budżetową komisje mogą przesłuchiwać upoważnionych przedstawicieli właściwych resortów.

Dział IX
Postępowanie w sprawie inicjatyw ustawodawczych Senatu
i innych uchwał

Art. 60.

**w art. 61 w ust. 2 pkt
6 skreślony**

1. Senat podejmuje postępowanie w sprawie inicjatywy ustawodawczej na wniosek komisji lub co najmniej 10 senatorów.
2. O podjęciu postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej Marszałek Senatu zawiadamia Marszałka Sejmu oraz Prezesa Rady Ministrów.

Art. 61.

1. Wniosek o podjęcie inicjatywy ustawodawczej wraz z projektem ustawy składa się w formie pisemnej do Marszałka Senatu; wnosząc projekt wnioskodawca wskazuje swego przedstawiciela upoważnionego do reprezentowania go w pracach nad tym projektem.
2. Do projektu ustawy dołącza się uzasadnienie, które powinno zawierać:
 - 1) wyjaśnienie celu ustawy,
 - 2) przedstawienie rzeczywistego stanu w dziedzinie, która ma zostać uregulowana,
 - 3) wykazanie różnic pomiędzy dotychczasowym a przewidywanym stanem prawnym,
 - 4) przedstawienie oczekiwanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych i prawnych,
 - 5) przedstawienie założeń podstawowych aktów wykonawczych do ustawy.
3. Marszałek Senatu może zwrócić się do senatora będącego reprezentantem wnioskodawcy projektu o uzupełnienie treści uzasadnienia, jeżeli nie spełnia ono wymagań określonych w ust. 2.

Art. 62.

1. Rozpatrywanie projektów ustaw odbywa się w trzech czytaniach.
2. Wnioskodawca, do czasu zakończenia drugiego czytania, może wycofać wniesiony przez siebie projekt. Wniosek o podjęcie inicjatywy ustawodawczej złożony przez co najmniej 10 senatorów uważa się za wycofany również wówczas, gdy liczba senatorów popierających wniosek jest mniejsza niż 10.

Art. 63.

1. Pierwsze czytanie przeprowadza się na posiedzeniu Senatu, nie wcześniej niż na 14 dni od dnia doręczenia senatorom druku projektu ustawy.
2. Pierwsze czytanie projektu ustawy obejmuje:
 - 1) uzasadnienie projektu przez wnioskodawcę,

- 2) pytania senatorów i odpowiedzi wnioskodawcy,
 - 3) przeprowadzenie debaty oraz zgłaszanie poprawek.
3. Pierwsze czytanie kończy się skierowaniem projektu do komisji, chyba że Senat w związku ze złożonym wnioskiem odrzuci projekt w całości.
4. Senat, kierując projekt ustawy do komisji, może wyznaczyć im również termin przedstawienia sprawozdania.

Art. 63a.

1. Projekty ustaw Senat kieruje do właściwych komisji, w tym do Komisji Ustawodawczej.
2. Komisje, do których skierowany został do rozpatrzenia projekt, obradują nad nim wspólnie; komisje te mogą zwrócić się do innych komisji o wyrażenie opinii o projekcie lub jego części.
3. W posiedzeniach komisji obowiązany jest uczestniczyć upoważniony przedstawiciel wnioskodawcy.

Art. 63b.

1. Komisje, do których skierowany został projekt ustawy, przedstawiają Senatowi wspólne sprawozdanie o tym projekcie.
2. W sprawozdaniu komisje wnioskuje o:
 - 1) przyjęcie projektu bez poprawek,
 - 2) przyjęcie projektu z poprawkami w formie tekstu jednolitego projektu,
 - 3) odrzucenie projektu.
3. W sprawozdaniu zamieszcza się także wnioski mniejszości komisji oraz odrzucone przez komisje wnioski senatorów.
4. Na posiedzeniu Senatu sprawozdanie komisji przedstawia wybrany z ich składu senator sprawozdawca.

Art. 63c.

1. Drugie czytanie projektu ustawy obejmuje:
 - 1) przedstawienie Senatowi sprawozdania komisji o projekcie ustawy,
 - 2) głosowanie.
2. Przed przystąpieniem do głosowania senatorowie mogą zgłaszać krótkie zapytania do sprawozdawcy w związku z przedstawionym sprawozdaniem.
3. Do głosowania nad uchwałą Senatu w sprawie wniesienia inicjatywy ustawodawczej przepisy działu V rozdziału 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 64.

1. Uchwałę o wniesieniu inicjatywy ustawodawczej Marszałek Senatu przekazuje Marszałkowi Sejmu.

2. O wniesieniu do Sejmu inicjatywy ustawodawczej Marszałek Senatu zawiadamia Prezesa Rady Ministrów.

Art. 65.

1. Projekt uchwały Senatu może być wniesiony przez komisję, senatorów lub senatora.
2. Marszałek Senatu może zażądać od wnioskodawcy uzasadnienia do projektu uchwały.
3. Rozpatrywanie projektów uchwał odbywa się w dwóch czytaniach.
4. Senat, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, może skrócić postępowanie z projektami uchwał przez przystąpienie do pierwszego czytania niezwłocznie po doręczeniu senatorom druku projektu uchwały, przystąpienie do drugiego czytania niezwłocznie po zakończeniu pierwszego czytania bez odsyłania projektu do komisji.
5. Do postępowania z projektami uchwał przepisy art. 61 ust. 1, art. 63, art. 63a, art. 63b, art. 63c stosuje się odpowiednio.";

Art. 65a.

W trybie przewidzianym dla uchwał Senat może podejmować rezolucje, oświadczenia i apele.

Dział IXa

Postępowanie w sprawie referendum

Art. 65b.

Senat podejmuje uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na przeprowadzenie referendum w ciągu 14 dni od dnia przekazania projektu zarządzenia Prezydenta w sprawie przeprowadzenia referendum.

Art. 65c.

Marszałek Senatu może zwrócić się do Prezydenta o przedstawienie uzasadnienia do projektu zarządzenia w sprawie przeprowadzenia referendum, zawierającego:

- 1) określenie potrzeby i celu zarządzenia referendum,
- 2) wyjaśnienie treści pytań i wariantów rozwiązań sprawy poddanej pod referendum,
- 3) przedstawienie oczekiwanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych i prawnych rozwiązań sprawy poddanej pod referendum.

Art. 65d.

1. Marszałek Senatu kieruje projekt zarządzenia, o którym mowa w art. 65b, do właściwych komisji senackich.
2. Komisje po rozpatrzeniu projektu zarządzenia Prezydenta przygotowują projekt uchwały Senatu, w której proponują:
 - wyrażenie zgody na przeprowadzenie referendum, albo
 - niewyrażenie zgody na przeprowadzenie referendum.

Art. 65e.

Senat podejmuje uchwałę, o której mowa w art. 65b, bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Art. 65f.

1. Senat może podjąć uchwałę w sprawie wniosku o zarządzenie referendum.
2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, powinien określać propozycje pytań lub warianty rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum.
3. Do postępowania w sprawie uchwały, o której mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio art. 65.
4. Uchwałę Senatu w sprawie wniosku o zarządzenie referendum Marszałek Senatu przekazuje Marszałkowi Sejmu.
5. O uchwale Senatu w sprawie wniosku o zarządzenie referendum Marszałek Senatu zawiadamia Prezydenta oraz Prezesa Rady Ministrów.

Dział X**Wybór oraz wyrażenie zgody na powołanie
i odwołanie organów państwowych****Art. 66.**

1. Senat podejmuje uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na powołanie i odwołanie Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.
2. Senat, przez podjęciem uchwały, o której mowa w ust. 1, może wezwać kandydata na stanowisko Prezesa lub urzędującego Prezesa do złożenia wyjaśnień i udzielenia odpowiedzi na pytania senatorów.
3. Uchwałę Senatu w sprawie określonej w ust. 1 Marszałek Senatu przekazuje Marszałkowi Sejmu.

Art. 67.

1. Senat podejmuje uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na powołanie Rzecznika Praw Obywatelskich w ciągu miesiąca od dnia przekazania Senatowi uchwały Sejmu o powołaniu Rzecznika Praw Obywatelskich.
2. Przepisy art. 66 ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 68.

Senat wybiera dwóch senatorów do składu Krajowej Rady Sądownictwa.

Art. 69.

Senat powołuje dwóch członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz trzech członków Rady Polityki Pieniężnej.

Dział XI
Kancelaria Senatu**Art. 70.**

Kancelaria Senatu wykonuje zadania organizacyjno-techniczne związane z działalnością Senatu i jego organów oraz udziela pomocy senatorom w wykonywaniu mandatu senatorskiego.

Art. 71.

Do zakresu działania Kancelarii Senatu należy w szczególności:

- 1) przygotowywanie i przedstawianie Marszałkowi Senatu oraz Prezydium Senatu wniosków, opinii i uwag w sprawach będących przedmiotem prac Senatu i jego organów, dbanie o zachowanie terminów i porządku obrad Senatu i komisji senackich oraz o stosowanie Regulaminu Senatu,
- 2) gromadzenie i udostępnianie materiałów dla senatorów, przygotowywanie oraz przedstawianie właściwym organom Senatu opracowań i materiałów wspomagających działalność Senatu i jego organów, inicjowanie takich opracowań i materiałów oraz koordynowanie prac ekspertów senackich,
- 3) zapewnienie organizacyjnych oraz technicznych warunków działania Senatu i jego organów,
- 4) zapewnienie techniczno-organizacyjnych i finansowych warunków działalności biur senatorskich lub innych jednostek organizacyjnych do obsługi terenowej senatorów,
- 5) przygotowanie projektu budżetu Kancelarii Senatu i sporządzanie sprawozdań z jego wykonania.

Art. 72.

1. Kancelarią Senatu kieruje Szef Kancelarii Senatu.
2. Szef Kancelarii Senatu jest zwierzchnikiem służbowym wszystkich pracowników Kancelarii Senatu.

Art. 73.

Organizację Kancelarii Senatu określa statut Kancelarii Senatu, nadawany na wniosek Szefa Kancelarii Senatu w trybie art. 8 ust. 1 pkt 16.

Dział XII
Przepisy końcowe**Art. 74.**

Zmiana niniejszej uchwały może nastąpić na wniosek Marszałka Senatu, Prezydium Senatu, Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich lub co najmniej 10 senatorów.

Art. 75.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".

Art. 76.

Traci moc uchwała Senatu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 4 lipca 1989 r. w sprawie organów Senatu (Monitor Polski Nr 22, poz. 161 i Nr 26, poz. 206 oraz z 1990 r. Nr 27, poz. 216).

Załącznik do uchwały Senatu Rzeczypospolitej
Polskiej z dnia 23 listopada 1990 r. -
Regulamin Senatu

Przedmiotowy zakres działania komisji senackich

Przedmiotem działania komisji są w szczególności sprawy:

- 1) Komisji Gospodarki Narodowej - bieżąca i perspektywiczna polityka gospodarcza państwa, zasady kształtowania stosunków własnościowych, restrukturyzacja gospodarki, system finansowy państwa (w tym polityka pieniężna, kredyty, bankowość, polityka podatkowa i celna), plany przestrzennego zagospodarowania kraju, budownictwo, fundusze celowe, ubezpieczenia, przekształcenia własnościowe, działalność przedsiębiorstw państwowych, działania antymonopolistyczne, transport, gospodarka morską, rynek kapitałowy, stosunki gospodarcze z zagranicą;
- 2) Komisji Kultury i Środków Przekazu - kultura i sztuka, rozwój twórczości, upowszechnianie kultury, ochrona dziedzictwa kulturalnego, współpraca kulturalna z zagranicą, organizacja instytucji kulturalnych, polityka informacyjna państwa;
- 3) Komisji Nauki i Edukacji Narodowej - organizacja i rozwój badań naukowych, system kształcenia i wychowania, system doskonalenia zawodowego nauczycieli i kadry naukowej, opieka nad dziećmi i młodzieżą, organizacja instytucji naukowych i oświatowych, współpraca naukowa z zagranicą;
- 4) Komisji Obrony Narodowej - obronność i bezpieczeństwo państwa, przemysł zbrojeniowy, działalność i funkcjonowanie sił zbrojnych;
- 5) Komisji Ochrony Środowiska - ochrona i kształtowanie środowiska, ochrona zasobów naturalnych, gospodarka wodna, geologia, górnictwo i energetyka, leśnictwo i gospodarka leśna, łowiectwo, edukacja ekologiczna, gospodarka finansowa państwa w zakresie ochrony środowiska, atomistyka i ochrona radiologiczna, współpraca z zagranicą w zakresie ekologii;
- 6) Komisji Praw Człowieka i Praworządności - prawa i wolności obywatelskie i ich instytucjonalne gwarancje, sprawy związane z wymiarem sprawiedliwości i bezpieczeństwem publicznym, przestrzeganie prawa, przestrzeganie praw człowieka;
- 7) Komisji Regulaminowej i Spraw Senatorskich - rozpatrywanie wniosku o wyrażenie zgody przez Senat na pociągnięcie senatora do odpowiedzialności karnej, aresztowanie lub zatrzymanie, warunki wykonywania mandatu senatorskiego,

wygaśnięcie mandatu, rozpatrywanie zarzutów niewykonywania przez senatora obowiązków senatorskich oraz zachowania nie odpowiadającego godności senatora, analizowanie oświadczeń senatorów o stanie majątkowym i przedstawianie wyników analizy Prezydium Senatu, działalność biur senatorskich, wyrażanie opinii w sprawach określonych w Regulaminie Senatu dotyczących m.in. wykładni i stosowania Regulaminu, dokonywanie analiz skarg i wniosków kierowanych do Senatu i jego organów oraz rozpatrywanie spraw wynikających z funkcjonowania Kancelarii Senatu;

- 8) Komisji Rodziny i Polityki Społecznej - problemy ekonomiczne, mieszkaniowe i wychowawczo - kulturowe rodziny, prawna ochrona rodziny, polityka socjalna państwa, system ubezpieczeń społecznych, bezpieczeństwo i higiena pracy;
- 9) Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi - produkcja rolnicza, przetwórstwo artykułów rolnych, rynek rolny, restrukturyzacja oraz modernizacja rolnictwa i jego otoczenia, wielofunkcyjny rozwój wsi, infrastruktura terenów wiejskich, problemy finansowe rolnictwa oraz przemysłu przetwórczego i przemysłu pracującego na rzecz rolnictwa, handel zagraniczny artykułami rolnymi i żywnościowymi, kształtowanie własności rolniczej, problemy socjalne ludności rolniczej, organizacje i instytucje rolnicze, kreowanie rynku na nowe produkty i usługi rolnictwa;
- 10) Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej - organizacja i funkcjonowanie struktur samorządu terytorialnego, finanse gmin, gospodarka mieniem komunalnym, funkcjonowanie organów administracji państwowej;
- 11) Komisji Spraw Emigracji i Polaków za Granicą - więzi z krajem Polaków i osób polskiego pochodzenia zamieszkałych za granicą i ich sytuacja prawna, inicjowanie i koordynacja współpracy środowisk polonijnych, ochrona dziedzictwa polskiej kultury i historii za granicą oraz opiniowanie dla Prezydium Senatu planu i wykonania zadań zleconych przez Prezydium Senatu w zakresie opieki nad Polonią i Polakami za granicą;
- 12) Komisji Spraw Zagranicznych i Integracji Europejskiej - polityka zagraniczna państwa, kontakty międzyparlamentarne, integracja europejska i międzynarodowe stosunki gospodarcze;
- 13) Komisji Ustawodawczej - ogólna problematyka legislacyjna i jednolitości prawa, koordynacja prac ustawodawczych Senatu, rozpatrywanie ustaw uchwalonych przez Sejm i inicjatyw ustawodawczych Senatu;
- 14) Komisji Zdrowia, Kultury Fizycznej i Sportu - ochrona zdrowia, upowszechnianie kultury fizycznej, turystyki i sportu.